

Wyrok z dnia 12 stycznia 2000 r.

II UKN 305/99

Świadczeniami z art. 18 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.) są objęte także następstwa niezdolności do pracy pozostające w bezpośrednim związku ze skutkiem nagłego urazu zewnętrznego, wynikające z pogłębienia lub przyspieszenia objawów procesów chorobowych samoistnych, istniejących przed wypadkiem.

Przewodniczący: SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Barbara Wagner.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 12 stycznia 2000 r. sprawy z wniosku Eugeniusza P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Ł. o rentę wypadkową z tytułu niezdolności do pracy, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 12 lutego 1999 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Wojewódzki Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z dnia 25 czerwca 1998 r. uwzględnił odwołanie Eugeniusza P. i zmieniając decyzję Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Ł., przyznał mu prawo do renty z tytułu inwalidztwa II grupy w związku z wypadkiem przy pracy z dnia 11 czerwca 1996 r.

Sąd ustalił, że wnioskodawca, zatrudniony w Zakładzie "F.-S." w Ł. w charakterze portiera-rewidenta, został w trakcie dyżuru nocnego 11 czerwca 1996 r. pobity przez nieznaną sprawców, ze skutkiem w postaci wstrząśnienia mózgu oraz złamanie kręgosłupa. Na podstawie opinii biegłych lekarzy chirurga-ortopedy i neurologa Sąd stwierdził, że ubezpieczony jest niezdolny do pracy od czasu wypadku i

przyjął, że niezdolność ta jest konsekwencją wypadku, który spowodował przyspieszenie ujawnienia się objawów choroby samoistnej (zesztywniającego zapalenia stawów kręgosłupa IV stopnia).

Organ rentowy złożył apelację od wyroku, podważając przyjęcie związku inwalidztwa z wypadkiem.

Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z dnia 12 lutego 1999 r. apelację uwzględnił. Zmienił zaskarżony wyrok i orzekł o braku prawa ubezpieczonego do renty przewidzianej w art. 18 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.). Podstawę rozstrzygnięcia stanowiło stwierdzenie, że skutki doznanych w wypadku przy pracy urazów w zakresie kręgosłupa oraz głowy uległy wygojeniu. Wywołały tylko czasową, roczną, niezdolność do pracy, zaś ujawniające się obecnie dolegliwości, bezspornie powodujące niezdolność do wykonywania zatrudnienia, są objawem choroby istniejącej przed wypadkiem, w każdym przypadku prowadzącej do ciężkiego inwalidztwa.

Sąd Apelacyjny przyjął wprawdzie, że występuje związek przyczynowy pomiędzy stanem zdrowia wnioskodawcy a doznanymi w czasie wypadku przy pracy urazami, jednak wywiódł, że istnienie takiego związku nie przesądza o prawie ubezpieczonego do renty wypadkowej, gdyż o prawie tym decyduje to, czy inwalidztwo jest następstwem wypadku. Następstwo to rozumiał jako zespół bezpośrednich skutków urazów wypadkowych, rozpatrywany w oderwaniu od wpływu, jaki te skutki miały na samoistny stan chorobowy istniejący przed wypadkiem, na jego ujawnienie lub pogłębienie.

Ubezpieczony złożył od tego wyroku kasację opartą na podstawie z art. 393¹ pkt 1 KPC. W jej uzasadnieniu, nie podważając wyników postępowania dowodowego ani ustaleń dokonanych na ich podstawie przez Sąd drugiej instancji, zarzucił naruszenie prawa materialnego przez odmowę zastosowania przepisów art. 18 i 32 ustawy o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, pomimo ustalenia, że stał się niezdolny do pracy od dnia urazu. Wytknął także naruszenie przepisu art. 23 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) oraz art. 361 § 1 KC przez przyjęcie, że niesporne inwalidztwo nie jest następstwem wypadku przy pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych pracownikowi, który wskutek wypadku przy pracy stał się niezdolny do pracy, przysługuje renta stała, jeżeli niezdolność ta jest trwała, albo renta okresowa, jeżeli jest ona czasowa. Użyte w tym przepisie sformułowanie o przysługiwaniu prawa do świadczeń z tytułu szkody powstającej “wskutek” wypadku przy pracy wiąże się z zagadnieniem zakresu odpowiedzialności instytucji ubezpieczenia społecznego przez określenie szkody oraz związku przyczynowego między wypadkiem a szkodą. Ustalenie i stwierdzenie takiego związku stanowi przesłankę powstania odpowiedzialności, a zarazem określa jej granice.

Ponieważ wypadek przy pracy jest pozostającym w związku z pracą zdarzeniem nagłym, wywołanym przyczyną zewnętrzną, należy przypomnieć, że wymaganie zewnętrzności przyczyny oznacza, iż nie może ona tkwić wyłącznie w organizmie poszkodowanego. Jest to przeciwstawienie szkodzie powypadkowej takiej szkody, która zaistniałaby również bez związku ze zdarzeniem zaszłym w zatrudnieniu, wynikłej z wewnętrznych właściwości ustroju człowieka, będącej objawem samoistnego rozwoju schorzenia, które w pewnym momencie, niezależnie od wykonywanej pracy, i tak doprowadziłoby do upośledzenia lub zahamowania funkcjonowania ustroju (por. uchwałę składu siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 1963 r., III PO 15/62, OSN 1963/10, poz. 215 oraz OSPiKA 1964 nr 23, s. 57 z glosami W. Dżułyńskiego i J. Pasternaka). Stwierdzenie takiej przyczyny szkody powoduje odmowę wypłaty świadczenia przewidzianego w ustawie na skutek braku zewnętrznego źródła szkody.

Ustawa wypadkowa nie przewiduje jednak takiego warunku, aby przyczyna zewnętrzna musiała być jedyną przyczyną doprowadzającą do powstania szkody. W doktrynie i judykaturze podkreśla się też, że cecha ta nie może być rozumiana dosłownie, a tylko tak, by do zespołu przyczyn rozstrzygających o szkodliwym skutku należała również przyczyna zewnętrzna, bez której wypadek nie nastąpiłby. W związku z tym także zakres skutków wypadku w zatrudnieniu obejmował w dotychczasowej praktyce - poza skutkami bezpośrednimi, tj. spowodowanymi wyłącznie przez przyczynę zewnętrzną, pozostającą w związku z zatrudnieniem - również skutki pośrednie, czyli takie, które nie dadzą się zakwalifikować jako wyłączny skutek tej przyczyny. Chodzi tu głównie o następstwa towarzyszące działaniu przyczyny zewnętrznej w zakresie czynników wewnętrznych w postaci istniejących już scho-

rzeń, ułomności lub dyspozycji organizmu, które pod wpływem wypadku doznają zaostżenia, przy czym wymaga się istotnego (znacznego) wpływu wypadku na dalszy rozwój tych schorzeń.

Zakres skutków doznanego urazu obejmuje więc wszystkie konsekwencje, jakie spowodował on u poszkodowanego ze względu na stan jego organizmu przed wypadkiem, a nie tylko te, które uraz taki spowodowałby, niezależnie od indywidualnego stanu zdrowia pracownika. Pod uwagę bierze się te skutki przyczyny zewnętrznej, które w łańcuchu przyczyn - będąc jego istotnym ogniwem - doprowadziły do objętego ustawą skutku. Dlatego w judykaturze konsekwentnie przyjmuje się, że zadziałanie zewnętrznej przyczyny, mającej swe źródło w świadczeniu pracy (wypadek przy pracy), może polegać również na uszkodzeniu narządu wewnętrznego, dotkniętego schorzeniem samoistnym, a przez to tylko na istotnym pogorszeniu stanu zdrowia (por. wyrok Trybunału Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 stycznia 1961 r., IV NRT 2/60, PiP 1961/ 11, s. 851 z glosą J. Pasternaka; uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 1968 r., III UZP 1/68, OSNC 1968/8-9, poz.140 oraz OSP 1969/3, poz.57 z glosą T. Swinarskiego; wyrok z dnia 10 lutego 1977 r., III PR 194/76, OSNCP 1977/10, poz. 196; z dnia 16 lutego 1977 r., III PRN 55/76, OSP 1978/12, poz. 217 z glosą G. Bieńka; z dnia 5 lutego 1997 r., II UKN 85/96, OSNAPIUS 1997/19, poz. 386 oraz z dnia 21 maja 1997 r., II UKN 130/97, OSNAPIUS 1998/7, poz. 219).

Ustalenie powiązań przyczynowych między wypadkiem przy pracy a jego następstwami daje prawo do świadczeń przewidzianych w ustawie z dnia 12 czerwca 1975 r. Przepisy tej ustawy określają szczegółowo przesłanki nabycia prawa do świadczeń, przy czym na określenie skutków wypadku przy pracy, powodującego uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia pracownika, nie posługują się pojęciem szkody w ujęciu cywilistycznym; szkodzie, jako przesłance obowiązku świadczenia z ubezpieczenia społecznego, odpowiadają użyte w ustawie sformułowania opisowe - stały lub długotrwały uszczerbek na zdrowiu (art. 2 pkt 1 i 3 oraz art. 9 -11), trwała lub okresowa niezdolność do pracy (art. 18), inwalidztwo (art. 2 pkt 4) albo śmierć pracownika (art. 2 pkt 5, art. 12 i 26 ust. 1). Wynika z tego, że odszkodowanie w postaci prawa do świadczeń, ich rodzaj oraz źródło wypłaty nie są determinowane powstaniem szkody w ogólności, ale szkody normatywnie określonej, odpowiedniej dla konkretnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Tak też obowiązek odszkodowawczy w postaci renty ograniczony jest tylko do skutku wypadku w postaci

niezdolności do pracy.

W konsekwencji szkodą objętą świadczeniami z art. 18 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych jest nie tylko niezdolność do pracy pozostająca w bezpośrednim związku ze skutkiem nagłego urazu zewnętrznego, lecz także niezdolność do pracy wynikająca z pogłębienia, czy przyspieszenia objawów samoistnych procesów chorobowych, istniejących przed wypadkiem.

W oderwaniu od ustalonego poglądu judykatury pozostaje więc dokonana przez Sąd Apelacyjny wykładnia przepisu art. 18 ustawy, że niezdolność do pracy wskutek wypadku należy rozumieć w ten tylko sposób, aby stanowiła wyłącznie wynik bezpośrednich skutków urazów wypadkowych, z pominięciem implikacji w zakresie schorzeń samoistnych. Niezrozumiałą zaś niekonsekwencją w rozumowaniu tego Sądu było przyjęcie związku przyczynowego między stanem zdrowia wnioskodawcy a urazami doznanymi w czasie wypadku, z jednoczesną odmową zastosowania przepisu art. 18 ustawy wypadkowej, przy ustaleniu, że wnioskodawca był całkowicie i trwale niezdolny do pracy przez rok od daty wypadku. To stwierdzenie implikowało bowiem konieczność oceny prawa skarżącego do renty okresowej w świetle art. 18 ustawy w brzmieniu nadanym od dnia 1 września 1997 r. przez art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym (Dz.U. Nr 100, poz. 461, w związku z art. 12 ust. 1 i 2 oraz art. 11 ust 1 cytowanej ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r.).

Mając na względzie wszystkie przytoczone argumenty Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 393¹³ § 1 KPC).

=====